

Martin Heidegger’de “Birlikte Varolma” ve Dasein’in Kendini “Herkes”de Yitirmesi

Ayşe Çiğdem KOCAMAN

Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Anabilim Dalı
cigdemkocaman77@hotmail.com

Martin Heidegger’s “Togetherness” and Dasein’s “Denying Everyone”

Abstract

This study deals with the fact that Dasein, who built his essence on the basis of Martin Heidegger's sense of being while living in this world, lost himself in "everyone" both as a "presence in the world" and a "presence along with the other Daseins". The only way possible for Dasein to "co-exist" without diverging from being an authentic existence, that is "being himself", is that he understands his structure of being. But the main point is to pave the way for Dasein to think about how he can be more "himself" and "authentic" without forgetting his true existence and losing his "self-consciousness" in everyday existence. Only then will it be possible for Dasein to establish a direct contact with the beings.

Therefore, first of all, it is necessary to analyze the basic structure of Dasein and to emphasize the meaning of ontological unity within the framework of Heidegger's understanding of existence. Later, Dasein's being that was scattered to "everyone" every day will be mentioned. Finally, it will be emphasized that Dasein should not be imprisoned with implicit patterns in order for him to protect his authentic existence and to be able to think of his bond with the being.

Keywords: Being, Dasein, co-existence, everyone, authentic existence.

Martin Heidegger’de “Birlikte Varolma” Ve Dasein’in Kendini “Herkes”de Yitirmesi

Öz

Bu çalışmada Martin Heidegger’in varlık anlayışından hareketle özünü dünyada yaşarken inşa eden Dasein’in hem “dünya içinde varlık” hem de “öteki Dasein’lerle birlikte varlık” olarak,

kendini yığınlar içinde, “herkes”de yitirmesi ele alınmaktadır. Dasein’ın “kendi olmasından” yani otantik bir varlık olmasından uzaklaşmadan, varlık koşulu olan “birlikte varolma”sı ancak Dasein’ın kendi varlığının yapısını anlamasıyla mümkündür. Ancak asıl mesele Dasein’ın her günkü varlığı içinde, sahici varlığını unutmadan ve “kendi olma” bilincini yitirmeden, nasıl daha fazla “kendi” ve “sahici” olabileceğini düşünmesinin yolunu açmaktır. İşte ancak o zaman Dasein’ın varlıkla doğrudan bağlantı kurması mümkün hale gelecektir. Dolayısıyla öncelikle Heidegger’in varlık anlayışı çerçevesinde Dasein’ın temel yapısını çözümlmek ve ontolojik birlikteliğin anlamı üzerinde durmak gerekmektedir. Daha sonra ise Dasein’ın hergünlüğü içinde “herkes”e saçılmış olan varlığına yer verilecektir. Son olarak da Dasein’ın otantik varoluşunu koruyabilmesi ve varlıkla bağıni düşünebilmesi için örtülü kalıplara hapsedilmemesi gerektiği vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Varlık, Dasein, birlikte-varolma, herkes, otantik varoluş.

GİRİŞ

Heidegger “varlık nedir?” sorusu yerine “varlığın anlamı nedir?” sorusunu sormuş ve bu sorunun cevabını bulmaya çalışmıştır. Çünkü Heidegger’e göre varlığın anlamı çağımızda unutulmuştur ve günümüzde de yine bu soruya ilişkin açık bir yanıt bulunmamaktadır. Varlığın anlamının ne olduğuna ilişkin sorunun cevapsız kalması Heidegger’e göre insan için sorunlu bir durumdur ve Heidegger’i sorunun yanıtını aramaya götüren şey de budur (İyi, 2000, s. 58). Çünkü Heidegger’e göre, varlığın anlamı sorgulanmazsa, kendini gösterenin ardındaki hakikate ulaşamaz. Bu nedenle Heidegger varlığın anlamına ilişkin bir kazı çalışması yaparken, kendini gösterenin ardındaki hakikate yönelmekte ve insanın bu hakikatin ne olduğunu kavramadan içinde yaşadığı dünyayı da anlayamadığını ve anlamlandıramayacağını vurgulamaktadır. Heidegger’e için her şeyin temeli olan varlık, tüm var olanların kökeni ve olanağıdır. Varlık derken; tüm insanları kapsayan bir bütünselliği kasteden Heidegger’e göre varlık, başkalarıyla birlikte varlıktır. Kültürel bir birlikten değil de ontolojik bir birlikten bahseden Heidegger, insanın varlık sorusundan kaçarak hem kendini hem de varlığı anlayamayacağını ve başkalarıyla arasındaki bağı da göremeyeceğini belirtmektedir. Varolanlar üzerine olan düşüncenin özüne odaklanan Heidegger’e göre varolan, işaret edip, hakkında konuşabildiğim varolanlardır ve biz varolanlar arasında yaşıyoruz. Tüm varolanlar ise zaman ve mekân bağlamında yüz yüze gelen varlıklar

şeklinde karşımıza çıkmakta ancak sadece Dasein hayatın akışı ve biçimlenişi üzerine düşünebilmektedir. Başka bir deyişle, Dasein'in kendisini yine kendisinden açabilmesi ve görünenin ardındaki hakikatini sergileyebilmesi için önce kendisini kavraması gerekmektedir. Kendi varlığının yapısını öncelikle günlük, rutin yaşamında ve ikinci olarak da zamansallığında tekrar tekrar kavrayan Dasein için kendi varlığı kendisi için temel konudur (Heidegger, 2011, s. 4-15).

Ancak Dasein'in ilişkisi sadece kendi varlığı ile olan ilişkisi değildir. İnsanın yalıtılmış bir varlık değil de birlikte varolan bir yapıya sahip olduğunu belirten Heidegger, yan yana varolan özneleri kastetmemektedir. Bu birlikte varolma ontolojik bir varolmadır. Yani varlıksal olarak birbirimize bağlı olmaktır ki bu bağlılık ontolojik koşullarımızdan kaynaklanmaktadır. Yani aynı ontolojik koşulları taşıyoruz ve bu koşullar içerisinde de birbirimize bağlıyız.

Bu bağlamda tek, bireysel ve yönelimsel bir insanı, özneyi düşünmek yerine daha bütüncül bir özne anlayışına odaklanmak gerekmektedir. İnsanın insandan ayrıştırılmadığı bu insansal bütünlük, bize hem insanı bütünden ayrı anlayamayacağımızı hem de bir insanın, öznenin, diğerlerinden ve herkesten yalıtılmış bir şekilde var olamayacağını anlatmaktadır. Çünkü bizim varlığımızın temel yapılarından bir tanesi başka varolanlara ilgi duymadır. Heidegger için "İlgi, (inter-esse), şeylerin arasında veya ortasında ya da bir şeyin tam merkezinde olmak ve onunla birlikte kalmak demektir" (Heidegger, 2009, s. 50). İlgi'yi bu şekilde tanımlayan Heidegger, Dasein'nin başkalarıyla olan ilişkisinde kendini gösteren üç tür ilgi biçiminden bahsetmektedir. Heidegger'in öne sürdüğü bu üç tür ilgi biçiminden ilki olumsuz, diğer ikisi ise olumlu nitelik taşımakta ve Dasein çoğunlukla olumsuz ilgi biçimleri içerisinde yaşamaktadır. Yani "birbiri olmaksızın olma", birbirinin yanından geçme", "birbirini umursamama" gibi eksik ve kayıtsız haller, Dasein'nin her günkü birlikte olma halini nitelemektedir. Dasein'nin birlikte olma hallerinden olumlu nitelik taşıyan diğer iki ilgi biçiminden ilki, "birinin işini onun yerine yapmak, dolayısıyla da onun üzerinde egemenlik" kurmak iken bir diğeri ise "onu özgürleştirmektir" (Çil, 2014, s. 521). Ancak Heidegger her ne kadar başlangıçta birinin işini onun yerine yaparak onun üzerinde egemenlik kurmayı olumlu bir ilgi biçimi olarak alsa da aslında bu şekilde bir ilgi biçiminin oluşturduğu birlikteliğin, karşılıklı olarak bağımlılık geliştirmesinden ve özgürleşmenin önünde bir engel oluşturmasından dolayı olumsuz olduğunu ortaya koymaktadır. İkinci olumlu ilgi biçimine "otantik ilgi biçimi" adını veren Heidegger'e

göre bu ilgi biçimi “bir başkasının işini onun yerine yapmayı değil, onun kendi işini yapmasını ve böylece özgürleşmesini sağlamaktır” (Çil, 2014, s. 522).

Heidegger’e göre varolmanın temel yapısını oluşturan dünya içinde olmadır ve dünya içinde olma, bir birlikte varolmadır, bir arada var olmadır (İyi, 2017, s. 237-248). Bu bazen nesnelere olabilir bazen de diğer insanlar olabilir ama temel olarak bizim varlığımızın koşulu budur. İşte Dasein’in varlık koşullarını oluşturan hem dünya içinde varolmanın hem de dünya içinde varolma ile birlikte aynı derecede asıl olan birlikte olmanın ve birlikte Dasein’in açıklığa kavuşturulmasına, Heidegger Dasein’in kim olduğuna ilişkin eksistensiye sorununu çıkış noktasına odaklanarak başlar. Daha açık bir ifadeyle, söz konusu varolanın (Dasein’in) kim olduğuna ilişkin sorunun cevabına odaklanır (Heidegger, 2011, s. 199-122).

Kendini daima kendi varoluşundan hareketle anlayan Dasein hep ben yani kendim olandır. Ancak varlığın hep benim kendiminki olmasını sadece ontolojik bir konstitüsyonun açığa vurulması olarak gören Heidegger’e göre bu belirleme diğer taraftan söz konusu varolanın bir başkası değil de bir tek ben olduğuna dair “ham” bir bildirimdir. Çünkü Dasein’in kim olduğuna ilişkin sorgulama bizzat benim kendisinden hareketle cevaplandırılmaktadır. Oysa bu soruya Dasein’in hep ben olduğu şeklinde bir cevabın verilmesi yani öznenin kendisinden hareketle yanıt bulunması sadece verili olanın ontik bir açıklığını dile getirmektedir. Ancak bu açıklığın bu şekilde dile getirilmesi demek, verili olanın ontolojik yorumlanması bağlamında hiçbir yanlış anlamaya imkân tanımayacağı anlamına gelmemektedir. Çünkü Heidegger’e göre her günkü Dasein kimdir, sorusuna verilecek cevap ontik belirlemenin tam tersi yani “ben değil”dir. Ancak Dasein’in kim olduğuna ilişkin eksistensiye yani varlığın yapısal koşulu sorununun çıkış noktasında bu türden bir belirleme, Dasein’in her güncülüğü içinde kendini “ben değil” olarak açılmayıp, açıklamadığını araştırmayı ve bunun mümkün olup olmadığı sorusunu beraberinde getirmektedir. Başka bir deyişle bahse konu olan varolanın hep “ben” olduğunu söylemek her ne kadar ontik bakımdan meşru olsa da Heidegger’e göre varolanın hep “ben” olduğunu söylemek ontolojik açıdan bir takım çekinceler içermektedir. Ancak şu da belirtilmelidir ki ontolojik bağlamda Dasein’in her güncülüğünün “ben değil” olması onun özü gereği “benlik”ten mahrum olması anlamına da gelmemektedir. Burada sözü edilen “ben”in her günkü rutin yaşamında kendini kaybetmişliğidir. Diğer bir ifadeyle “sahici bir kendilik”ten uzaklaşmış olduğudur. Yani nasıl ki dünyasız bir “var” mümkün değilse yalıtılmış bir ben, sade bir özne de öteki Dasein’ler olmadan mümkün değildir. Ancak bu tespitini de incelemeye gerek duymaksızın apaçık bir

fenomenal tespit olarak kabul etmeye yeltenmeyen Heidegger, her günlük içinde birlikte Dasein'ı fenomenal olarak görünür kılmayı ve ontolojik bakımdan haklılandırılmış bir şekilde yorumlamayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda Dasein'ın asıl çekirdeğini rehber edinen Heidegger'e göre Dasein'ın cevheri yani onun tözü, ruhla bedenin sentezi olan tin değil, varoluştur. Yani Dasein'ın dünya içinde varoluşu, hem kendi başına hem de diğerleriyle birlikte varolmaktır. Burada "diğerleri" ve "başkaları" sözcüklerinin ne anlama geldiğine dikkat çeken Heidegger'e göre "başkaları" denmesi benim dışımdaki bütün herkesin ya da bir benim diğerlerine göre ayrılarak ortaya çıkması demek değildir. Tam tersine "başkaları" dendiğinde anlatılmak istenen kendimin kendimi çoğunlukla onlardan ayırt edemediğim, onlar içinde onlarla her bakımdan birleştiğim, deyim yerindeyse onlarla "hemhal olduğum" haldir. Bu başkalarıyla hemvaroluş, hep başkalarıyla paylaştığım dünyada başkalarıyla birlikte-olmak demektir. Heidegger'e göre birlikte-olmak demek, Dasein'sal bir niteliktir. Öte yandan Heidegger başkalarıyla "hemvaroluş" ile de dünya içinde varolanlara yönelik ilginin ya da "bir-şey-için bakışa sahip ilgilenmenin" varlıksal aynılığı anlatılmaktadır. İşte onların dünya içindeki kendiliğinden, kendinden yani özünden varlığına Heidegger "birlikte-Dasein" demektedir (Heidegger, 2011, s. 122-124). "Dünya-içinde-varoluşun bu birlikteselliğinin zemini üzerindeki dünya, zaten hep başkalarıyla paylaştığım dünya olmak durumundadır. Dasein'ın dünyası *birlikte-dünyadır*. İçinde-var-olmak demek, başkalarıyla *birlikte-olmak* demektir. Onların dünya-içindeki bizatihi – varlığına *birlikte-Dasein* denir" (Heidegger, 2011, s. 124).

Heidegger'e göre insan herhangi bir nesne gibi dünya içinde olmaz. Dasein'ın dünya içinde varolması, insanın dünya ile karşı karşıya olan bir varlık olmasıdır. Yani dünya içinde doğrudan bir bağlantı kurması demektir. Bu bağ da yaşayarak kurulan bir bağdır. İnsanın yaşayarak kurduğu bu bağı yalnız başına değil de başkalarıyla birlikte kurduğunu belirten Heidegger'e göre Dasein'ın iki özelliğinden biri her durumda öncelikle kendisi olması, bir diğeri ise dünya içinde varlık olarak başkalarıyla birlikte varoluşu; "birlikte-Dasein"dır. Bu birlikte varoluş her günkü, rutin yaşamda Dasein'ın onlardan biri oluşuyla ortaya çıkar. Yani dünya Dasein'ın her zaman diğer varlıklarla paylaştığı yer olup, Dasein'ın dünyası ise tüm varlıklarla birlikte olduğu bir dünyadır. Varlık anlayışında özne-nesne ayırımına gitmeyen Heidegger'e göre insan, bütün diğer varlıklarla birlikte vardır. Bu hep beraber birlikte olmaklık durumu, her günkü rutin yaşamda Dasein'ı başkalarına tabi kılar, başkalarının hükmü altına girmesine neden olur. Yani varolan artık o değildir. Başkaları onun varlığını üzerine almıştır. Üstelik bu başkaları aslında belirli "bu"

veya “bunlar” diye gösterebileceğimiz, işaret edebileceğimiz belirli olan başkaları değildir. Çünkü her başkası bir başkasının yerini almakta, insanın yüzünü ve benliğini bir sis perdesi örtmektedir. Dasein ise günlük rutin yaşamında benliğini yitirdiğinin ve kendiliğinin başkaları tarafından devralındığının farkında değildir. O artık başkalarının hâkimiyetinde, başkalarına ait olan ve onların iktidarlarını kuvvetlendiren bir göze batmayandır. Dasein başkalarında gizlediği özsel aidiyetini her ne kadar kapatmaya, gizlemeye, örtmeye çalışsa da o başkaları aslında her günkü hep-beraber-olmaklık içinde öncelikle ve çoğunlukla “hazır bulunanlar”dır. Yani “herkes”tir. Herkesle hep-beraber-olmaklık Dasein’ı başkalarının varlık biçiminde ve tarzında tamamıyla eritmekte, böylelikle herkes aynışmakta, kimsenin bir diğerinden farkı kalmamaktadır. Başka bir deyişle, gazete okurken, toplu taşıma araçlarını kullanırken veya trafikte araba kullanırken herkes, herkes gibi olmaktadır. Herkes gibi eğlenmekte, herkes gibi keyif almakta ve herkes gibi düşünmekte olduğumuzun farkına bile varmadan, hatta herkes gibi büyük kalabalıktan, yığından kendimizi geri çekip kurtarmak isteriz. Ancak her günlüküğün varlık tarzına karar veren artık herkes olmuştur. Bu isteğimiz bile belki herkesin istediği bir istektir. İşte böylece herkes dikkat çekmez ve tespit edilemez bir şekilde çoktan kendi diktatörlüğünü ilan etmiştir (Heidegger, 2011, s. 132-135). Herkesin diktatörlüğünün sonucu, Dasein’nın kendi olarak varolmasını yani Heidegger’in otantik varoluş dediği şeyin bir kaybedilişidir:

Gündelik birlikte oluş olarak Dasein, ötekiler’in nüfuzu altındadır. Kendisi, kendisi değildir; Varlık’ını Ötekiler devralmıştır. Ötekiler’in buyurması, Dasein’nın gündelik Varlık olanakları üzerinde egemendir. Buradaki Ötekiler, belirli Ötekiler de değildir. Aksine, her Öteki bunları temsil edebilir... Biz de bu ötekilere dahiliz ve bu, onların gücünü artırır. Onlara olan özsel tâbiyetimizi gizlemek için “Ötekiler” dediklerimiz, gündelik ‘ile-olma’ içinde ilk önce ve genellikle “burada olanlar”dır. Bunların kim oluşu; şunlar veya onlar, kendim ya da bazıları veya herkesin toplamı değildir. Buradaki “kim”, nötr olan ‘Onlar’dır (Heidegger’den Aktaran Mulhall, 1998, s. 98-99).

Herkes’in de öteki olduğu ve hiç kimsenin kendi ol(a)madığı bu diktatörlük Heidegger’e göre bir tesadüf veya rastlantı değildir. Dasein’nın varlık tarzına karar veren bu hâkimiyetin her şeyden önce “Yeniçağ’daki kamusalığın kendine özgü zorbalığında” yattığını belirten Heidegger, Dasein’nın kendini bu zorbalıktan kurtarmasının yani kendine özel olmasının da henüz öze özgür insan olmak anlamına gelmediğini vurgulamaktadır. Bu noktada Dasein sadece kamusal olanı reddetmekte ancak Dasein’nın bu yok sayısı yine de kamusal olana bağımlı bir red olarak kalmaktadır. Böylece boş bir geri çekilmeyle beslenen Dasein gittikçe kendini katılaştırmakta ve hatta istemeden de olsa kamusalığın kölesi olduğunu kanıtlamaktadır. Kamusalığın bu diktatörlüğü, “neyin anlaşılabilir, neyin anlaşılmaz olduğuna ve reddedilmesi gerektiğine” Dasein yerine önceden karar vermektedir. Öte yandan bu hâkimiyet Dasein için varlığın hakikatini

düşünmekten yani düşünmeye değer bir düşünmeden de alıkoymaktadır (Heidegger, 2013, s. 9-10). Ancak Dasein’ni adeta başkalarına saçılmışlık içinde bir ilgiye yönelten nedir?

Heidegger’e göre, “düşmüş”, “fırlatılmış” insanın varlığa “dönüş”ünü mümkün kılan temel heyecan, “endişe”, “kaygı”dır (Hühnerfeld, 1994, s. 76). Bu durumda Dasein’in varlığının kendini kaygı ve endişe olarak açığa vurduğu düşünüldüğünde, bu kaygı ve endişe hali Dasein’in kendisini dünya-içinde-varlık olarak görmesinin de nedenidir (Çüçen, 2003, s. 79-80). Hatta Heidegger, Dasein’in yaşadığı sürece kaygı duyan varlık olduğunu ileri sürerek, kaygı fenomeni hakkındaki Antik mitoloji görüşünü yeniden şu şekilde yorumlamıştır:

Bir gün Kaygı (cura), bir nehirden geçerken balçık yığını görür. Bir parça balçık alarak ona şekil vermeye başlar. Yaptığı işin üzerinde düşüncelerini yoğunlaştırıp, tam bitirmek üzereyken Jüpiter yanına gelir. Kaygı, Jüpiter’den yaptığı yaratığa ruh vermesini ister ve Jüpiter de ona ruh verir. Fakat ne zaman Kaygı ona isim vermeye kalkınca Jüpiter buna karşı çıkararak, ismin kendisi tarafından verilmesi gerektiğini ileri sürer. Kaygı ve Jüpiter kimin isim vermesi gerektiği konusunda tartışırken. Toprak (Dünya) gelir ve tartışmayı keserek, Kaygı’nın şekillendirdiği ve Jüpiter’in ruh verdiği yaratığın maddesinin kendisinden bir parça olduğunu söyleyerek, isim vermenin ona bırakılması gerektiğini ileri sürer. Böylece tartışma üçü arasında geçmeye başladığında hep birlikte Satürn’e danışmaya karar verirler. Satürn’ü yargıç yaparlar. Satürn kararını şöyle açıklar: Jüpiter sen yaratığa ruh verdiğin için, yaratık öldükten sonra ruhunu sen alacaksın. Dünya sen ona vücut verdiğin için, sen de öldükten sonra vücudu geri alacaksın. Kaygı, sen onu şekillendirdiğin için, o yaşadığı sürece senin egemenliğin altında olacak. Şu anda aranızda isim vermeden dolayı bir tartışma var, gel ona homo diyelim; çünkü o humus’tan (balçıktan) yapıldı (Çüçen, 2003, s. 80).

Bu mitolojiden kaygının, Dasein için önsel ve varoluşsal bir karakter olduğu ve onu yaşamı boyunca belirleyeceği sonucu çıkarılabilir. Bu sonuç aynı şekilde Dasein’in başkalarıyla birlikteliğinde de belirleyici bir etkidir. Çünkü Heidegger, Dasein’in, başkalarıyla birlikte, başkaları için ve başkalarına karşı girilen bütün ilgilenmelerinin altında daima başkalarıyla olan farkın yarattığı yine bir endişenin ve kaygının yattığını belirtmektedir. Heidegger’e göre bu endişe ya söz konusu farkı gidermek, ortadan kaldırmak ya “başkalarının gerisinde kalan kendi Dasein’inin bu farkı kapatma ya da başkalarına göre önde olan Dasein’in başkalarını geride tutma endişesi”dir. Bu endişe ile Heidegger bize kendi Dasein’imizle başkaları arasında belli bir uzaklıkta bulunma yani bir mesafeli olma halini anlatmaya çalışmakta, hep-beraber-olunurken söz konusu mesafenin veya başka Dasein’lerle aramızdaki uzaklığın yarattığı huzursuzluğu dile getirmektedir. Farklı bir ifadeyle hep-beraber-olmaklığın “mesafelik karakterine” sahip olduğunu öne sürmektedir. Dasein’in her günkü rutin yaşamında bu mesafeliliğin ne kadar az dikkat çekici olursa etkisinin de o kadar inatçı ve asli olduğunu vurgulayan Heidegger, bu durumu birlikte-olmanın bir eğilimi olduğunu söyler. Üstüne bu mesafeliliğin görevi aslında hep-beraber-olmaklığın vasatlığını temin etmektir. Böylece vasatlık, herkesin eksistensiye bir karakteri olmaktadır. Buradan herkesin varlığının özü gereği vasatlığa dayandığı çıkarımında bulunan Heidegger için bu vasatlık hali, yani Dasein’in hergünlüğü, kabul görülüp görülmeyecek

olanın da belirleyicisidir. Hatta neye cesaret edilip edilmeyeceğinin sınırlarını bile önceden çizen bu vasatlık, “öne fırlayacak her istisnaya karşı” tetikte beklemektedir (Heidegger, s. 133-134). Heidegger’in deyişiyle “her önce gelim sessizce bastırılmaktadır. Asli olan her şey bir gecede çoktan bilinir hale getirilerek carileştirilir. Mücadelelerle kazanılan her şey aleladeleşir. Bütün gizemler kudretini kaybeder” (Heidegger, 2011, s. 134).

Heidegger vasatlık endişesinin Dasein’in özüne ait bir başka eğilimi daha ortaya çıkardığını belirtmektedir ki o eğilim; bütün varlık imkânlarının “tesviyesi”dir. Böylece Dasein, günlük yaşamda belki de çoğu kez farkında olmadan, belli bir sıradanlık ve vasatlık haliyle bütün varlık olanaklarının imkânını yitirir (Heidegger, 2011, s. 134). Artık herkes gibi olan ve varoluşunu sahici “ben” olana kapatan Dasein için herkes “benim dünyamın ve varlığımın her yanına sinmiştir. Yani Dasein’in artık dünyanın ortasında “ben” diye haykırışının gerisinde örtülü bir çoğulluk gizlidir. “Ben” sözcüğünü çıkartan ses, bize ulaşan o haykırışın kaynağı aslında “herkes”in ta kendisidir. Böylece ötekileşen, herkes olan ama kendim olamayan ben, yüzümde herkesin maskesiyle varolan başka bir varlık olurum. Kendi kökten gerçekliğim ve yalnızlığım olarak kendi yaşamımın içinde değil de her günkü rutin yaşamda aslında benim için ikincil bir gerçeklik olan hep-birlikte-varolmaklıkla kendi gerçekliğimi unuturum. Örneğin sokağa çıktığımda ve karşıdan karşıya geçmek için kendimce uygun bir yol ve yön bulduğumda trafik polisi tarafından durdurulabilirim. Geçişimi engelleyen trafik polisi bir kaya parçası gibi yolumu kesmez. Bana buradan geçmenin yasak olduğunu söyler. Yaptığı insani bir eylem olsa da bir arkadaşımın beni kolumdan tutup, durdurup konuşabileceğimiz kuytu bir köşeye götürmesi eyleminden oldukça farklıdır. Çünkü memurun yolumuzu kesme edimi onun kendi içinden, kendince kişisel nedenlerden kaynaklanmıyor, bize insan insana yöneliyordur. Memur aslında dar anlamıyla kendi insani yaşamına ara vermiş ve elinden geldiğince, mekanik bir biçimde tıpkı bir robot gibi trafik yasasında düzenlenmiş edimleri yerine getiriyordur. Eğer trafik polisinin eyleminin kaynaklandığı sorumlu özneyi arayacak olursam, karşıma bir yasa çıkar. Ancak yasa da bir iradenin ifadesinden başka bir şey değildir. Peki bu durumda irade kimindir? Benim özgürce dolaşmamı istemeyen kimdir? Başka bir deyişle yolun karşısına aklıma estiği gibi geçmemi engelleyen kendilik kimdir ya da nedir? Biri çıkıp gösterebilirsin! Gözümüzle görmek istiyoruz! Desek onun hep bir yerlerde gizli olduğunun farkına varırız. O gizli kendilik adına gördüğümüz veya bir hiyerarşi uyarınca bizi yöneten, kendi halinde polis memurundan belki de devlet başkanına kadar, bizi aşağıdan yukarıya ya da yukarıdan aşağıya göndererek buyruk verip,

iş gören kimdir? Halihazırda günlük sıradan yaşamımızda giyim kuşamımızı belirleyen veya resmi bir toplantıya giderken “takım elbise giyilir” dedirten o “ir” ekini bize kim söyler? Çünkü her ne kadar o kılık kıyafet biçimi kendi keyfimize bir ölçüde pay bıraksa da genel çizgilerini biz seçmiş değilizdir. Kendimizi kabullenmek zorunda duyarız. Yani burada başka türlü değil de şu biçimde giyinmemizi buyuran biri vardır ve o buyruğu verenin kimliğini yakalayabilir miyiz? Elimizle tutacak gibi olduğumuzda, avuçlayabildiğimiz bu kimlik aslında bir ya da birkaç kişi ya da birçok belirsiz insandır, yani “bu” veya “şu” diyebileceğimiz belirli bir kişi değil, herkeştir. (Gasset, 2014, s. 166-169). Yani artık “Dasein’in gündelik vasat kipi otantik değildir. Benimkilik, ‘onlar’ şeklini almıştır; benlik, “onların- benliği” olmuştur (Mulhall, 1998, s. 100). Ancak herkes veya herkes olan “onlar” kimdir?

Heidegger, Dasein’in özüne ait varlık olanaklarını herkes içinde eritenin, bizim “kamu” diye bildiğimiz şey olduğunu söyler. Yani bize “ir” ekini söyleyenin ve bütün dünyayı dahası Dasein’in yorumlarını düzenleyenin de “kamu” olduğunu belirtir. Üstelik “kamu” bunu yaparken her zaman haklı çıkma eğilimindedir. Kamu, her şeyi karartan, üzerini örten ve örttüğü bu şeyleri de en iyi bilinen ve herkesin erişimine açık olan diye sunandır. Bunu da “her türlü seviye ve sahicilik farklarına karşı duyarsız olması sebebiyle yapabilmektedir” (Heidegger, 2011, s. 134). Ancak bütün varlık imkânlarını Heidegger’in deyişiyle “tesviye” eden ve herkes diye bildiğimiz o kamu, görevini yerine getirmek için her yerde hazır ve nazır olsa da özellikle Dasein’in karar alması gereken durumlarda birden bire gizlice ortadan kaybolur, daha doğrusu kaybolduğu sanılır. Fakat ortadan kaybolmadan önce o, yani herkes, çoktan Dasein için her türlü yargı ve kararı önceden kararlaştırmış, tayin etmiştir. Onun hızına erişilmesi mümkün olmayan bu çabukluğu aynı zamanda bize ilgili Dasein’in sorumluluğunu onun kendi üzerinden aldığını anlatır. Yani Heidegger “herkesin” hep herkese atıfta bulunabilmesi gibi bir lükse sahip olduğunu belirterek, herkesin kolaylıkla her şeyin sorumluluğunu üstlendiğini söyler. Bu şu anlama gelmektedir; yapan hep “herkeştir”, ama yine de hiç kimse değildir. Çünkü gerektiğinde hesap verilmesi gereken veya sorumluluğu alacak olan hiç kimse ortada olmayacaktır. Diğer bir deyişle “Dasein’in hergünü için neredeyse her şey, kimse değil demek zorunda kaldıklarımız tarafından yapılagelmektedir” (Heidegger, 2011, s. 134).

İşte gerek benim istediğim gibi karşıdan karşıya geçmemi engelleyen irade veya bana resmi bir toplantıda “şu şekilde giyilir” diyen o “ir” ekinin sahibi herkeştir. Heidegger bunu şu şekilde ifade etmektedir; “Herkes başkasıdır ve kimse kendi değil. Hergünkü Dasein kim diye

sorulduğunda cevap herkes'tir. Herkes, Dasein'in beraber-olmaklık içinde zaten kendini hep teslim ettiği hiç kimse'dir" (Heidegger, 2011, s. 135). Ancak Heidegger'e göre hiç kimse olarak herkes, hiçlik demek değildir. Yani her ne kadar herkes üstü örtük, gizil bir belirlenimi içerse de herkes, hiçleşmez. Heidegger, "herkes" in hiçleşmediğini anlaşılır bir ifadeyle şöyle açıklar:

Tarafsız ontik-ontolojik "bakış" bize onu [herkesi] hergünlüğün en "gerçek öznesi" olarak açığa vurur. Örneğin mevcut-olan bir taşta eriştiğimiz gibi herkese erişemiyor olmamız, herkesin varlık minvali hakkında herhangi bir hükme vardırmaz. Dolayısıyla herkesin "aslında" bir hiç olduğu yönünde alelacele bir karara varılmamalıdır. Aynı şekilde söz konusu fenomenin, birçok öznenin bir arada-mevcut-olmaklığının bilahare cemedilmiş sonucu diye "ılan" edilmesiyle ontolojik bir yorumda bulunulduğunu düşünmek de doğru değildir. Aksine, varlık kavramlarının çalışılması, reddedemeyeceğimiz bu fenomenleri kendine rehber kabul etmek durumunda kalacaktır (Heidegger, 2011, s. 135).

Buradan anlaşılan, varlığın anlamının bizden kendine özgü bir terminoloji istediğidir. Ancak bu, varolan öznelerin bir yan yan olması anlamında geleneksel terminolojinin dışında bir kurguya işaret etmektedir. İşte varlık kavramlarının çalışılmasında, karşımıza çıkan ve yadsıyamayacağımız, Heidegger'in de belirttiği bu fenomenler, rehber olmalı, varlığın anlamını sorgulayan kendine özgü o terminoloji, varolanların anlamsal belirliliklerini de göz önünde bulundurmalıdır (Heidegger, 2011, s. 4-9).

Diğer taraftan "herkes" in, birçok öznenin üzerinde, ona aşkın ve evrensel bir özne olarak da anlaşılmaması gerektiğini belirten Heidegger'e göre "herkes" in bu şekilde anlaşılması aslında tam da "öznelerin" varlığının Dasein'sal olarak anlaşılmaması durumunda ortaya çıkar. "Oysa herkes; şu veya bu Dasein'in cinsi olmadığı gibi, bahse konu varolanda kalıcı bir tabiat özelliği olarak mevcut değildir" (Heidegger, 2011, s. 135-136). Yani varolan her bir Dasein'a "herkes" in nüfuz etmesi tarih içinde değişebilmekte, bu bağlamda çeşitli olanaklar somut hale gelebilmektedir (Heidegger, 2011, s. 136).

"Herkes" in aslında varlığın yapısal bir koşulu ve Dasein'in temelini oluşturan asıl fenomen olarak yine "Dasein'in müspet konstitüsyonuna ait" olduğunu belirten Heidegger'e göre "Hergünkü Dasein'in benliğine herkes-benliği denir". Deyim yerindeyse Dasein herkes içine tam anlamıyla saçılmıştır. Eğer bu saçılmışlık içinde Dasein yine de kendine aşına olduğunu yani kendisini bildiğini, tanıdığını düşünüyorsa, bu Dasein'in dünyasında şu anlama gelmektedir; aslında yine "herkes", karşılaştığı Dasein'ı, bildiğini, tanıdığını, aşına olduğunu sandığı bir ilintililik bütününde serbest bırakmaktadır. Ama bu serbestliğin sınırlarını herkesin vasatlığının tayin edip belirlediği de bilinmelidir. Daha açık bir ifadeyle bu şu anlama gelmektedir; "Ben, öncelikle ben olarak "var" değilim, eğer beni kendi benliğim olarak düşünecek olursam: ben

herkes tarzı içindeki bir başkasıyım. Bunun içinden ve bu olarak “kendime” öncelikle “verili” olmuş olurum. Dasein öncelikle herkestir ve çoğunlukla da öyle kalır” (Heidegger, 2011, s. 136). Heidegger’in aslında her günkü rutin yaşamda merceğe altına aldığı mesele Ortega Gasset’in de deyişiyle şudur:

İnsan, bir kez daha kendini yitirdi. Bir kez daha, çünkü ne yeni, ne de rastlantısal bir şey bu. Tarih boyunca kendini nice kez yitirmiştir insan - dahası, öbür tüm canlılardan farklı olarak, kendini yitirme, varoluşun ormanında, kendi iç dünyasında yitme yetisi onun oluşumsal özelliğidir ve bu korkunç yitme duygusu sayesinde, insan var gücüyle harekete geçerek kendi benliğini yeniden bulmaya çabalar. Kendini yitmiş duyma yeteneği ve tedirginliği, insanoğlunun trajik yazgısı, aynı zamanda da yüce ayrıcalığıdır (Gasset, 2014, s. 51).

Gelinen bu noktada Heidegger’in tespitinin insan için ürkütücü olduğu yadsınamaz. Çünkü bu durum, her birimizin kendi gerçekliğimizi yaşadığımızı sanmaktan öteye gitmeyen bir “varsayım”dır. Heidegger’in bize anlatmak istediği; her günkü Dasein’in kendi varlığının öntolojik yorumunu aslında en yakın varlık olan herkesten sağladığıdır. Bu aşamada hemen aklımıza gelen sorulardan ilki eğer Dasein’in bu tutsaklıktan nasıl kurtulacağı ise; Heidegger’in “hemhal varoluş” bağlamında verdiği ilk ipucu, Dasein’in açıklanışının yani “daimi örtülülüğün ve karartılışların ortadan kaldırılışı” ancak “Dasein’in kendi kendini sürgüleyip kapattığı tanınmazlıklarının kırılışı” ile mümkün olacağı yönündedir (Heidegger, 2011, s. 136). Çünkü Dasein, gerek dünyaya, gerek başkalarına veya çevresine duyduğu ilgiyle dünya-içinde-varlık olarak varoluşunu diğerlerinden ayırmak ve kendisi olmak da ister. Oysa yine kendini öncelikle hataya ve kapalılığa sürükleyen de, her günkü varlık içindeki Dasein’in ta kendisidir. Ancak Dasein’in kendi kökten gerçekliğinde salt kendi olmaklığı, onun herkesten sıyrılmış olağanüstü bir hali değildir (Heidegger, 2011, s. 136-137).

Sonuç olarak burada Heidegger’in bize adeta “gör dediği”; benim kendimi tanıyıp, varlığımın yapısal koşulunun özünü anlamam gerektiği ile birlikte bu bağlamda, hem benim hem bazen başka Dasein’lerin, hem de yine bazen o “hiç kimse olan” herkesin, hakikatle olan ilişkisidir. Dolayısıyla Heidegger’in vurgusu, hakikatle ilişkide hepimizin o hakikatin birer parçası olduğumuzdur. Heidegger düşüncesinde hakikat kavramının temel bir önemi bulunmaktadır. Çünkü “Heidegger hakikati -*aletheia*- ‘saklı olanın açılması’, ‘örtünün kalkması’, ‘açığa çıkma’ anlamında kullanmaktadır” (Çil, 2014, s. 516). Ben’i gerçekten özgür kılacak olan da başkalarıyla karşılaşmamda, başka Dasein’leri örtülü kalıplara hapsedmemek, saklı olanın açığa çıkabilmesi için “özlü düşünme”ye yönelmek, “özlü düşünme” sayesinde varlığı olagelmeye davet etmek ve varlığın çağrısına bir ses vermektir. “Düşünceleri hem hesap-kitap yapmayan, hem de Varolanın başkılığından belirlenen düşünme”yi “özlü düşünme” olarak adlandıran Heidegger, özlü düşünmeden uzaklaşan “hesaplayan düşünme”nin, “kendi gidişinin

plânlılığından yola çıkarak her şeyin üstesinden gelmek için” kendi kendini zora koştüğünü belirtmektedir. (Heidegger, 2009, s. 52). İşte bu zora koşuş da hakikatin önünde çıkılamayan bir yokuş oluşturmaktadır. Oysa ancak “özlü düşünme” sayesinde “sahih olarak varolan benliğin kendiliği ile serencam çokluğu içinde akıp giden benin özdeşliğini birbirinden ayıran ontolojik bir berzah söz konusu” olacaktır. (Heidegger, 2011, s. 137).

KAYNAKLAR

Çil Arlı, Dilek (2014). Martin Heidegger. Ahu Tuncel & Kurtul Gülenç (Ed.). *Siyaset Felsefesi Tarihi Platon'dan Zizek'e* içinde. Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Çuçen, A. Kadir (2003). *Heidegger'de Varlık ve Zaman*. Bursa: Asa Kitabevi.

Heidegger, Martin (2009). *Metafizik Nedir?* Yusuf örnek (Çev.). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.

Heidegger, Martin (2009). Düşünmek Ne Demektir? Ahmet Aydoğan (Çev.). *Düşüncenin Çağrısı Immanuel Kant, Arthur Schopenhauer, Martin Heidegger* içinde. (s. 45-69). İstanbul: Say Yayınları.

Heidegger, Martin (2011). *Varlık Ve Zaman*. Kaan H. Ökten (Çev.). İstanbul: Agora Kitaplığı.

Heidegger, Martin (2013). *Hümanizm Üzerine*. Yusuf Örnek (Çev.). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.

Hühnerfeld, Paul (1998). *Heidegger Bir Filozof, Bir Alman*. Doğan Özlem (Çev.). Ankara: Gündoğan Yayınları.

Gasset, Ortega y Jose (2014). *İnsan ve Herkes*. Neyyire Gül Işık (Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

İyi, Sevgi (2000). Yüzyılımızda İki Antropoloji Anlayışı Heidegger ve Mengüşoğlu. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* içinde. Cilt: 17. Sayı: 2. (s. 57-67).

<http://www.edebiyatdergisi.hacettepe.edu.tr/index.php/EFD/article/view/282/173>

İyi, Sevgi (2017). Çağımızda İnsan Sorunu ve Heidegger. İoanna Kuçuradi (Haz.). *Yüzyılımızda İnsan Felsefesi* içinde. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.

Mulhall, Stephen (1998). *Heidegger ve Varlık ve Zaman*. Kaan Öktem (Çev.). İstanbul: Sarmal Yayınevi.